

РОЗДІЛ 11 МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 34:336.71(043.2)

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-1/161>

УРАХУВАННЯ ОСНОВНИХ НАПРЯМІВ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНОЇ АСОЦІАЦІЇ ПОВІТРЯНОГО ТРАНСПОРТУ (IATA) В АВІАЦІЙНІЙ ПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ

CONSIDERATION OF THE MAIN ACTIVITIES OF THE INTERNATIONAL AIR TRANSPORT ASSOCIATION (IATA) IN THE AVIATION POLICY OF UKRAINE

Довгаль О.С., аспірант кафедри конституційного і адміністративного права
Національний авіаційний університет

Стаття присвячена висвітленню основних напрямів діяльності Міжнародної асоціації повітряного транспорту (IATA) та обґрунтуванню необхідності їх урахування в авіаційній політиці України, здійснення аналізу стандартів IATA, які розробляються з дотриманням стандартів і рекомендованої практики Міжнародної організації цивільної авіації (ICAO). Під час аналізу застосовані, зокрема, порівняльний та системний методи для з'ясування суті та ефективності пріоритетних напрямів діяльності IATA, враховуючи значення стандартів IATA для безпеки міжнародного авіаційного сполучення, а також умови агресивного воєнного вторгнення РФ на територію суверенної України. У результаті дослідження встановлено, що Міжнародна асоціація повітряного транспорту (IATA) створила глобальні комерційні стандарти, на яких побудована авіатранспортна галузь, координує та представляє інтереси авіатранспортної галузі в таких сферах, як забезпечення безпеки польотів, реалізація польотів, тарифна політика, техобслуговування, авіаційна безпека, зазначено, що стандарти IATA, пов'язані з авіап перевезеннями, постійно оновлюються відповідно до сучасних реалій, акцентовано увагу на тому, що сучасні стандарти пасажирських послуг охоплюють обробку персональних даних пасажирів і багажу, документацію, процедури, правила бронювання, оформлення квитків, розклад, розподіл, оплату та стандарти автоматизації, а також правила формування тарифів та автоматизації ціноутворення разом із більш загальними стандартами, такими як кодування та планування. Аналізується програма цифрової ідентифікації (One ID), що спрямована на оптимізацію подорожей пасажирів за допомогою попереднього обміну інформацією та безконтактного процесу в аеропорту на основі біометричної ідентифікації. Правила IATA про перевезення небезпечних вантажів, що містять інформацію для авіакомпаній і відправників щодо підготовки до транспортування, перевезення чи приймання небезпечних вантажів, об'єднують вимоги ICAO, норми законодавства держав і правила авіакомпаній. Тренінги, які пропонують експерти IATA, допомагають розробити та впровадити процедури захисту та безпеки відповідно до правил ICAO та міжнародних стандартів. Проведення досліджень цих питань є актуальним та необхідним науковим пошуком.

Ключові слова: Міжнародна асоціація повітряного транспорту, стандарти і рекомендована практика IATA, міжнародні організації цивільної авіації, цифрова ідентифікація.

The article is devoted to the coverage of the main areas of activity of the International Air Transport Association (IATA) and the justification of the need to take them into account in the aviation policy of Ukraine, the analysis of IATA standards, which are developed in compliance with the standards and recommended practices of the International Civil Aviation Organization (ICAO). During the analysis, in particular, comparative and systematic methods were used to clarify the essence and effectiveness of IATA's priority areas of activity, taking into account the importance of IATA standards for the safety of international air traffic, as well as the conditions of the aggressive military invasion of the Russian Federation on the territory of sovereign Ukraine. As a result of research established that the International Air Transport Association (IATA) has created the global commercial standards on which the air transport industry is built, coordinates and represents the interests of the air transport industry in such areas as ensuring flight safety, flight implementation, tariff policy, maintenance, aviation safety, it is stated that IATA standards related to air transport are constantly updated in accordance with modern realities, attention is focused on that modern standards of passenger services cover the processing of personal data of passengers and baggage, documentation, procedures, booking rules, ticketing, scheduling, distribution, payment and automation standards, as well as tariff formation and pricing automation rules, along with more general standards such as coding and planning. The IATA Dangerous Goods Regulations, which contain information for airlines and shippers on how to prepare for the transport, carriage or acceptance of dangerous goods, combine ICAO requirements, state legislation and airline regulations. Trainings offered by IATA experts help develop and implement safety and security procedures in accordance with ICAO regulations and international standards. Conducting research on these issues is a relevant and necessary scientific search.

Key words: International Air Transport Association, IATA standards and recommended practices, international civil aviation organizations, digital identification.

Безпечне використання міжнародного повітряного транспорту потребує напрацювання певних правил і технічних заходів, точної їх регламентації як на національному, так і на міжнародному рівні. На міжнародному рівні регламентуються регулярні, транзитні польоти повітряних суден, спільні міжнародні польоти з території однієї держави на територію іншої, із транзитом через територію третьої держави або без такого з використанням міжнародного повітряного простору. Членство України в міжнародних авіаційних організаціях сприяє адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів, що має наслідком зростання ефективності економічного та технічного потенціалу держави.

На сьогоднішній день Україна є членом багатьох міжнародних організацій, що регулюють відносини у сфері цивільної авіації, серед яких важливе місце посідає Між-

народна асоціація повітряного транспорту (IATA), яка є асоціацією світових авіакомпаній, виразником інтересів міжнародних авіап перевізників і представляє близько 320 авіакомпаній або 83% від загального обсягу авіап перевезень. Серед членів світових авіакомпаній є одна українська – «Міжнародні авіалінії України» [1].

Міжнародна асоціація повітряного транспорту (IATA) є універсальною організацією, яка, об'єднуючи авіакомпанії, сприяє розвитку безпечного, регулярного й економічного повітряного транспорту, заохочує комерційну діяльність на авіаційному транспорті, забезпечує засоби для співпраці підприємців у сфері обслуговування міжнародного повітряного транспорту [2]. Для досягнення статутних цілей IATA тісно співпрацює з Міжнародною організацією цивільної авіації (ICAO).

Відповідно до Конвенції про міжнародну цивільну авіацію ІКАО розробляє Стандарти і Рекомендовану практику, політику для розвитку міжнародної цивільної авіації, координує зусилля з надання допомоги і нарощування потенціалу держав у сфері цивільної авіації, готує глобальні плани багатостороннього стратегічного співробітництва з метою підвищення рівня безпеки польотів і аеронавігації, здійснює моніторинг численних показників діяльності сектора повітряного транспорту, проводить перевірки організації контролю за забезпеченням безпеки польотів і авіаційної безпеки в державах, надає їм технічну допомогу в розбудові аеропортів і забезпеченні аеронавігаційним обладнанням [3].

Метою статті є здійснення комплексного аналізу напрямів досягнення цілей Міжнародної організації цивільної авіації через співпрацю з універсальними міжнародними організаціями, зокрема, Міжнародною асоціацією повітряного транспорту (ІАТА). Важливо підкреслити, що ІАТА, будучи організацією глобального рівня, володіє статусом постійного спостерігача в Аеронавігаційній комісії ІКАО. З метою одержання достовірних наукових результатів у дослідженні застосовувалася система філософських, загально-наукових та спеціальних методів, що дало змогу забезпечити правовий аналіз особливостей діяльності Міжнародної асоціації повітряного транспорту, її пріоритетних напрямів напрацювання стандартів для досягнення безпеки міжнародної цивільної авіації.

Особливості діяльності міжнародних організацій цивільної авіації досліджували такі вчені, як Григоров О. М., Корчак Н. М., Новікова М. М., Марінцева К. В., Раскалей М. М., Нашинєць-Наумова А. Ю. та ін. Технології напрацювання стандартів і рекомендованої практики ІАТА, необхідність уніфікації норм міжнародного повітряного права, тенденції правового регулювання міжнародних авіаперевезень досліджували Радчук О. П., Цірат Г. В., Черненко О. В. та ін.

Структуру і напрями функціонування Міжнародної асоціації повітряного права визначає Статут ІАТА, зокрема, цілі організації, серед яких виокремлюються такі: (а) сприяти безпечному, регулярному та економічному повітряному транспорту на користь народів світу, сприяти авіаційній торгівлі та аналізувати пов'язані з нею проблеми; (б) забезпечити засоби для співпраці між залученими авіатранспортними підприємствами прямо чи опосередковано в міжнародному авіатранспортному сполученні; (с) співпрацювати з Міжнародною організацією цивільної авіації та іншими міжнародними організаціями [4].

Асоціація створила міжнародні комерційні стандарти для авіатранспортної галузі. ІАТА координує та представляє інтереси авіатранспортної галузі в таких сферах, як забезпечення безпеки польотів, реалізація польотів, тарифна політика, техобслуговування, авіаційна безпека. Головною метою ІАТА є сприяння авіакомпаніям у вирішенні питань ціноутворення (міжнародні тарифи); регулювання міжнародних перевезень; юридичні та технічні проблеми; підготовка персоналу; авіаційна медицина, а також розробка міжнародних стандартів спільно з ІКАО. Серед пріоритетних напрямів діяльності ІАТА можна виокремити такі, як формування безпечної, захищеної та стійкої галузі авіаційного транспорту, захист інтересів авіакомпаній у всьому світі, підвищення зручності пасажирів, одночасне зменшення витрат, а також притягнення до відповідальності авіакомпаній та органів держав, які не дотримуються встановлених правил регулювання діяльності авіаційного транспорту. Важливим напрямом діяльності ІАТА є організація взаєморозрахунків між суб'єктами повітряного транспорту.

Відповідно до Статуту ІАТА набути членство організації може будь-яка авіакомпанія держави, яка є членом ІКАО, виконує регулярні міжнародні авіаперевезення протягом періоду не менше двох років і протягом кож-

ного з них має щонайменше п'ять мільйонів (5 000 000) тонно-кілометрів прибутку. Авіакомпанія стає членом ІАТА з моменту сплати вступного та членського внеску за поточний рік [4].

Вищим органом ІАТА є **Генеральна Асамблея**, яка скликається раз на рік, а між сесіями керівництво ІАТА здійснюється Виконавчим комітетом, у підпорядкуванні якого є 5 постійних комітетів: фінансовий, юридичний, медичний, технічний і повітряного транспорту, які в свою чергу мають підкомітети і робочі групи. Генеральний директор керує всіма групами.

Стандарти ІАТА постійно оновлюються відповідно до сучасних реалій. ІАТА напрацьовує єдині правила, пов'язані з авіаперевезеннями: білети, тарифи, бронювання, реєстрація, багаж, обмеження і відмова у перевезенні, розклад перельотів, компенсація вартості квитків, поведінка на борту літака, відповідальність, чартерні перевезення та ін.

Представники держав-членів ІАТА на загальних зборах мають повноваження обговорювати всі питання, пов'язані з діяльністю організації. На щорічних **зборах** членів ІАТА затверджуються членські внески, а також фінансові звіти, уточнюються питання аеронавігації. Кожна авіакомпанія має право голосу на загальних зборах, рішення, як правило, приймаються простою більшістю.

Стандарти ІАТА розробляються та приймаються на конференціях ІАТА, де всі члени можуть брати участь у голосуванні. Резолюції, прийняті конференціями, є угодою між усіма авіакомпаніями-членами ІАТА і є для них обов'язковими. Документ під назвою «Пасажирські стандарти» (Passenger Standards Conference (PSC)) описує структуру Конференції, а також процедури прийняття та розробки стандартів [5].

Галузеві стандарти ІАТА сприяють спрощенню усіх процесів діяльності та зменшують вартість квитків і складність розрахунків. Вони дозволяють авіакомпаніям безперебійно працювати із зацікавленими сторонами, такими як туристичні компанії, аеропорти та уряди. Стандарти мають на меті зниження витрат, а також заохочують інновації та забезпечують кращі умови для пасажирів. Сучасні стандарти пасажирських послуг охоплюють обробку персональних даних пасажирів і багажу, документацію, процедури, правила бронювання, оформлення квитків, розклад, розподіл, оплату та стандарти автоматизації, а також правила формування тарифів та автоматизації ціноутворення разом із більш загальними стандартами, такими як кодування та планування.

ІАТА розробила стандарти про пасажирські та вантажні перевезення, де визначаються основні напрями для взаємного дотримання авіакомпаніями, які є життєво важливим фактором відновлення галузі, забезпечуючи трафік для авіакомпаній і зв'язок для пасажирів і вантажів. Для збільшення можливостей авіакомпаніям і експедиторам може знадобитися встановити нові та ширші відносини, щоб підтримати свої мережі, і дозволити їм обслуговувати більше ринків авіасполучення, визначати ефективніші маршрути та збільшити можливості продажів. Рекомендації ІАТА надають авіакомпаніям цінну стратегічну інформацію для розширення свого бізнесу [6].

Варто звернути увагу на Правила ІАТА про перевезення небезпечних вантажів, що містять інформацію для авіакомпаній і відправників щодо підготовки до транспортування, перевезення чи приймання небезпечних вантажів. Правила об'єднують вимоги ІКАО, норми законодавства держав і правила авіакомпаній [7]. Правила ІАТА надають інформацію про особливості поводження з багажем при повітряних перевезеннях, містять рекомендації для вирішення потенційних проблем та шляхи їх подолання, наприклад, отримання довідкової інформації про відстеження багажу, порядок звернення з претензіями, повідомлення про багаж.

Якщо авіакомпанія здійснює перевезення небезпечних вантажів пасажирськими або вантажними авіалініями, її працівники повинні відповідати вимогам щодо підготовки, встановленим Технічними інструкціями ICAO. Оскільки Правила IATA щодо небезпечних вантажів відповідають усім вимогам Технічних інструкцій ICAO, асоціація пропонує навчальний курс, який описує класифікацію небезпечних вантажів, а також те, як IATA застосовує їх в різних країнах. Він демонструє, як упакувати, маркувати та документувати відвантаження небезпечних вантажів повітряним шляхом [8].

Важливе значення мають тренінги IATA, які надають знання щодо міжнародних технологій у сфері авіаперевезень і туризму; визначають основні характеристики і переваги туристичних продуктів; навчають планувати і бронювати місця міжнародних маршрутів; розраховувати тарифи та оформляти авіа білети; використовувати стандартні індустріальні коди і системи бронювання GDS; надавати консультації з виїзних документів [9]. Фахівця, що має диплом IATA, визнають в будь-якій авіакомпанії або туристичній фірмі світу, агентство, де працює такий фахівець, може отримати акредитацію IATA.

Ще однією важливою ініціативою IATA є програма цифрової ідентифікації (One ID), що спрямована на оптимізацію подорожей пасажирів за допомогою попереднього обміну інформацією та безконтактного процесу в аеропорту на основі біометричної ідентифікації. Отримавши всі необхідні дозволи та продемонструвавши дозвіл на виліт, пасажирі будуть «готові до польоту» ще до прибуття в аеропорт. Завдяки технології цифрової ідентифікації пасажирі можуть швидко пересуватися через митні пункти в аеропорту без пред'явлення фізичних документів [10].

Щоб досягти безконтактних пасажирських подорожей, захищаючи конфіденційність, IATA прагне створити систему, яка буде сумісна з різними стандартами галузі, авіакомпаніями, аеропортами та урядами в усьому світі через безпечне цифрове середовище. Пасажирі можуть отримати цифровий дозвіл перед поїздом безпосередньо від уряду країни призначення та продемонструвати авіакомпанії свій дозвіл на подорож, ділитися своїм живим біометричним зображенням та інформацією про подорож заздалегідь і проходити через митні точки в аеропорту без потреби повторно показувати свої фізичні документи. Мандрівники можуть цифровим способом продемонструвати авіакомпанії, що вони відповідають усім вимогам для подорожі (наприклад, мають візу) до країни призначення до того, як дістануться до аеропорту. Просто представивши своє обличчя, їм не потрібно повторно пред'являти проїзні документи. Пасажирі надають згоду на обробку своїх персональних даних [11]. Авіакомпанії можуть автоматизувати процеси перевірки документів, що зменшує час обробки даних пасажирів.

Прикордонні органи безпосередньо контролюють, яким пасажирам дозволено в'їхати до країни. Попередній обмін даними дає урядам можливість проводити аналіз ризиків для мандрівників і боротися з транскордонною злочинною діяльністю, підrobкою документів, що полегшує перевезення пасажирів.

Члени IATA отримують акредитацію, що є знаком якості обслуговування, визнанням компанії як надійного, перевіреного партнера, що відповідає усім вимогам асоціації. Акредитація означає, що суб'єкт має усі необхідні сертифікати, певний довгий час працює на ринку, забезпечений кваліфікованим персоналом. Усе це дозволяє авіакомпанії напряму оформляти будь-які білети на будь-який рейс. IATA допомагає авіакомпаніям спільно вирішувати всі ті питання, які вони не змогли б вирішити індивідуально.

Обов'язковою умовою членства в IATA є аудит безпеки експлуатації – сертифікат IOSA (IATA Operational Safety Audit). Програма аудиту перевіряє безпеку та якість роботи авіакомпаній, які повинні кожні два роки демонструвати

відповідність міжнародним стандартам експлуатаційної безпеки та якості. При загальному контролі перевіряється 900 робочих параметрів. Сертифікат свідчить, що компанія дотримується міжнародних авіаційних стандартів щодо системи організації та управління, польотів, роботи диспетчера польотів, проектування та обслуговування літаків, експлуатації салону, наземних операцій, проведення вантажних операцій та управління безпекою [12, с. 259].

Програма Аудиту з безпеки IATA (IOSA) є всесвітньо відомою та визнаною системою оцінки операційного менеджменту і систем контролю авіакомпанії. IOSA керується визнаними в усьому світі принципами аудиту з якості та розроблена таким чином, щоб аудити проводилися стандартизованими та послідовними методами [13].

Офіс IATA з'явився в Україні в 2005 році, що мало наслідком впровадження в Україні системи планування виставлення рахунків і врегулювання взаєморозрахунків, що допомагає спростити процедуру виписки квитків, звітності та взаєморозрахунків між агентами, акредитованими в IATA, а також покращення фінансового контролю та грошових потоків [14].

Підписання Меморандуму про наміри між Державною авіаційною адміністрацією Міністерства транспорту та зв'язку України та Міжнародною Асоціацією Повітряного Транспорту сприяє активній взаємодії з IATA, виконанню таких важливих функцій, як дотримання міжнародних стандартів безпеки в авіації, що допомагає підвищувати рівень безпеки в українській авіаційній галузі; участь України в програмах та проектах IATA сприяє розвитку авіаційної інфраструктури, що має наслідком модернізацію аеропортів, впровадження новітніх технологій та покращення обслуговування пасажирів; Україна має можливість через IATA представляти свої інтереси на міжнародному рівні щодо політики авіаційного регулювання, тарифів, правил та стандартів [15].

Неоціненним є партнерство України з IATA в умовах війни. Спільні зусилля для забезпечення безпеки польотів, організація гуманітарних місій та надання підтримки у відновленні авіаційної інфраструктури є частиною співпраці між Україною та IATA в умовах воєнної агресії з боку РФ. Обмін досвідом, технологіями та підтримка від міжнародних партнерів є важливими для подолання труднощів, які виникають у зв'язку з воєнною ситуацією [16].

Створення ефективної системи досліджень у галузі авіасполучення є однією з найважливіших передумов для розвитку і вдосконалення авіатранспортної системи України. Зростання уваги до потреб повітряного транспорту після закінчення воєнної агресії РФ потребує розробки нових програм. Національна транспортна стратегія України потребує суттєвих змін, що сприятиме зростанню економічного і соціального розвитку України [17].

Отже, значення діяльності Міжнародної асоціації повітряного простору полягає в тому, що вона представляє і відстоює інтереси своїх членів, координує співпрацю між ними, напрацьовує стандарти, спрямовані на вдосконалення функціонування авіаційної транспортної авіаційної системи, і сприяє їх застосуванню, проводить навчання з широкого кола питань, пов'язаних із діяльністю цивільної авіації, співпрацює з іншими міжнародними та європейськими авіаційними організаціями.

Підвищення безпеки є постійною метою для авіакомпаній, аналіз довгострокових тенденцій підтверджує, що авіація стає безпечнішою. IATA підтримує авіакомпанії, звертаючи увагу на такі питання, як безпека, аналіз ризиків для запобігання та заохочення активного спілкування між авіакомпаніями та іншими зацікавленими сторонами.

Висновки. На шляху до перемоги Україна розглядає відновлення авіасполучення, маючи плани відбудови інфраструктури аеропортів, посилення можливості авіакомпаній. Україна працює над отриманням сертифікатів IATA, для чого має пройти аудит Міжнародної асоціації

повітряного транспорту. Урахування основних напрямів діяльності Міжнародної асоціації повітряного транспорту (IATA), стандартів і рекомендованої практики в авіаційній політиці України допоможе в розробці сучасних правових

моделей у сфері цивільної авіації, прискорить відновлення авіасполучення. Прагнення до відновлення нормального функціонування авіасполучення в Україні є важливими для майбутнього країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Current Airline Members. URL: <https://www.iata.org/en/about/members/airline-list/>
2. Manual on the Regulation of International Air Transport. (Doc 9626). URL: https://www.icao.int/Meetings/a39/Documents/Provisional_Doc_9626.pdf
3. Конвенція про міжнародну цивільну авіацію 1944 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_038#Text
4. ARTICLES OF ASSOCIATION. URL: <https://www.iata.org/contentassets/01e197ea66384f27a9e763d151ae2d7d/articles-of-association.pdf>
5. Passenger Standards Conference (PSC). URL: <https://www.iata.org/en/about/corporate-structure/passenger-standards-conference/pdf>
6. Multilateral & Bilateral Interline Traffic Agreements (MITA & BIETA). URL: <https://www.iata.org/en/publications/store/multilateral-interline-traffic-agreements>
7. Dangerous Goods Regulation. 60-th edition. International Air Transport Association. 2019. URL: <https://www.iata.org/en/publications/dgr/>
8. Онлайн-курс IATA з підготовки до небезпечних вантажів. URL: <https://www.chemtrec.com/uk/online-hazmat-training-shipping-hazardous-materials/dangerous-goods-iata-training-air>
9. Training. URL: <https://portal.iata.org/faq/s/faq-category?category=Training&language>
10. Sign up for IATA News – Free. One ID. URL: <https://www.iata.org/en/programs/passenger/one-id/>
11. Чулінда Л., Бем Н., Використання персональних даних відповідно до міжнародних стандартів ICAO. International Science Journal of Jurisprudence & Philosophy. Vol. 1, No. 2, 2022, pp. 64–73. URL: <https://isg-journal.com/isjpr/article/view/67>
12. Григоров О.М. Міжнародно-правові засади регулювання відносин у сфері цивільної авіації: становлення та розвиток. Монографія. Одеса: фенікс, 2020.
13. СТАНДАРТИ БЕЗПЕКИ ТА ЯКОСТІ. URL: <https://www.flyuia.com/ua/ua/about/standarts>
14. Billing and Settlement Plan (BSP). URL: <https://www.iata.org/en/services/finance/bsp/>
15. Меморандум про наміри між Державною авіаційною адміністрацією Міністерства транспорту та зв'язку України та міжнародною Асоціацією Повітряного Транспорту від 11.06.2010. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_425#Text
16. Довгаль О. С. Роль України в діяльності Міжнародної асоціації повітряного транспорту (IATA). АЕРО-2023. Повітряне і космічне право: Матеріали Всеукраїнської конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених. м. Київ, Національний авіаційний університет. 23 листопада 2023 р. Тернопіль: Вектор. 466 с. С. 113–115.
17. Maksym'yuk Y. V., Chulinda L. I., Korchova G. L., Pochka K. I. PRIORITY DIRECTIONS OF INTERNATIONAL AIRPORT INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT. Опір матеріалів і теорія споруд: наук.-тех. збірн. К.: КНУБА. 2022. Вип. 109. С. 301–316. URL: <http://omtc.knuba.edu.ua/article/view/272240>